www.egmp-vzw.be

DE MUNTKLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw
Koninklijke Vereniging

Driemaandelijks tijdschrift - 109 - januari-februari-maart 2021

De munten van Euzkadi (Spaans Baskenland) uit 1937

2 en 1 pesetas van Euzkadi 1937, nikkel Ø 26 en 22 mm, 8 en 4 g

Begin van de Spaanse Burgeroorlog

Na de verkiezingen van 16 februari 1936 ontstond er in de Spaanse politiek een duidelijke polarisatie. Aan de ene kant had men het kamp van de republikeinen die samen optrokken met de socialisten en communisten, aan de andere kant het kamp van de nationalisten onder leiding van generaal Franco. Afgezien dat beide kampen verschillende ideologieën aanhingen was de voornaamste reden voor dit conflict dat de rechtse partijen de uitslagen van de verkiezingen simpelweg niet vertrouwden. Naar later zou blijken bleek dit wantrouwen ook terecht. De geschiedkundigen Manuel Álvarez Tardío en Roberto Villa García, hebben onomstotelijk aangetoond dat het “Frente Popular” (vrij vertaald Volksfront, een samenwerkingsverband van centrum- en linkse partijen in Spanje dat tot stand kwam op initiatief van de communisten en de linkse republikeinen) de uitslagen inderdaad in hun voordeel gemanipuleerd hadden. Alles wees op een aanstaande burgeroorlog.

Toen uiteindelijk de rechtse politieke aanhanger, Calvo Sotelo, door een aantal bewapende mannen in koele bloede werd vermoord en de volgende ochtend op 14 juli 1936 dood werd aangetroffen in de “cementerio de Almudena” (begraafplaats) was voor Franco de maat vol. Op 17 en 18 juli bereidde generaal Emilio Mola een militaire coup tegen de, voor velen, onrechtmatige regering van de “Segunda República Española”. Het begin van de Spaanse burgeroorlog was een voldongen feit.

Verantwoordelijke uitgever: E.G.M.P. vzw; L. VERBIST, Berkelei 31, 2860 Sint-Katelijne-Waver

Afgiftekantoor Antwerpen X P209161

Beide kampen zouden na hevige gevechten sterk verzwakken en aangezien men een snelle overwinning voor ogen had zocht men bijval in het buitenland. Het eerste kamp zou steun ontvangen van de communistische Sovjet-Unie en de Internationale Brigade, samengesteld door een groot aantal vrijwilligers uit verschillende Europese landen en de Verenigde Staten, en het tweede van het fascistische Italië en Nazi Duitsland.

Eén van die vrijwilligers is de bekende schrijver en journalist Ernest Miller Hemingway geweest. Tijdens zijn verblijf in Cuba schreef hij de roman “For Whom the Bells Tolls” gebaseerd op zijn persoonlijke ervaringen tijdens de Spaanse burgeroorlog en dat in 1940 werd gepubliceerd.

Het hoogtepunt van dood en verderf werd bereikt toen tijdens “Operation Rügen” het Duitse Condorlegioen samen met de Italiaanse legionaire luchtmacht het kleine stadje Guernica op 26 april 1937 bombardeerden. Hitler, geallieerde van Generaal Franco, wilde de bevolking schrik aanjagen om zo hun overgave te versnellen en Spaans Baskenland over te kunnen nemen. Met de overname van Bilbao door de “franquistas” (de Franco-aanhangers) op 19 juni 1937 kwam er definitief een einde aan de oorlog in Spaans Baskenland. Deze oorlog is de geschiedenis ingegaan als één van de bloedigste.

Fig. 1: Schilderij “Guernica” van Pablo Picasso (olieverf op canvas), 3,5 m bij 7,77 m. Bron: Museum Reina Sofía in Madrid

Voor velen is het schilderij *Guernica*, zie fig. 1, het meesterwerk van Pablo Picasso dat in het museum Reina Sofía in Madrid hangt, een symbolische voorstelling van de gruwelijkheden van het bombardement op het gelijknamige stadje. Echter, aangezien volgens de schilder zelf hij er 60 dagen over heeft gedaan om dit schilderij van 300 kilo en 3,5 m bij 7,77 m af te ronden en hij het schilderij één week na het bombardement tentoonstelde is het chronologisch onmogelijk dat het geschilderde gerelateerd is aan het bombardement.

De Monetaire Crisis

Na het uitbreken van de oorlog begon de bevolking de zilveren munten en later ook de koper-nikkel en bronzen munten te hamsteren met als gevolg dat er een tekort aan wisselgeld ontstond. Overigens was deze monetaire crisis al veel eerder begonnen, wat te ver zou voeren om dit hier in detail uit de doeken te doen, maar de oorlog heeft deze wel doen verergeren. Vanwege de oorlog raakten bepaalde gebieden geïsoleerd en was het aanleveren van pasgeld ook praktisch onmogelijk. De lokale overheden zagen ook geen alternatief dan om zelf maar geld te produceren en uit te geven. De voorkeur ging uit naar papiergeld (bankbiljetten) maar in enkele gevallen werd er ook echt muntgeld geslagen. Eén van die gebieden was Spaans Baskenland (zie fig. 2).

Fig. 2: Baskenland bestaat uit een Spaans gedeelte (rose en groene gebieden) en een Frans gedeelte (gele gebieden) dat ook wel Noord-Baskenland wordt genoemd. Spaans Baskenland op zijn beurt bestaat weer uit het autonome gemeenschap Baskenland (rose gebieden) en Navarra (groene gebied).

De Muntslag van Spaans Baskenland

Zoals wellicht bekend heeft de regering van Spaans Baskenland uiteindelijk de opdracht voor het slaan van munten aan de Koninklijke Belgische Munt in Brussel gegund,[1-6] ten nadele van de Munt in Parijs. De opdracht bestond uit het slaan van 2.000.000 munten van 2 Ptas en 6.000.000 van 1 Pta. In totaal zouden dus munten worden geslagen voor een nominale waarde van 10.000.000 Ptas zoals tevens was vastgelegd in de beschikking die gepubliceerd is in het "Boletín Oficial del País Vasco" (BOPV)"[7] en ondertekend op 23 februari 1937 in Bilbao door de president José A. de Aguirre en de minister van financiën Eliodoro de la Torre. De keuze voor de Munt in Brussel ten opzichte van die in Parijs was snel gemaakt en gebaseerd op twee niet onbelangrijke aspecten: 1. Snelheid van productie en 2. Totale kosten.

Voor het vervaardigen van de muntplaatjes zijn kleine cylinders van nagenoeg zuiver nikkel (99/99,5 % Ni + Co) gebruikt dat door het bedrijf Societé Générale des Minerais S^{té} A^{me} werd geleverd. Het is het bedrijf S^{té} Anonyme des Usines à Cuivre et à Zinc de Liège geweest dat vervolgens van deze cylinders muntplaatjes heeft gefabriceerd. De 1 Pta muntstukken hadden uiteindelijk een diameter van 22 mm en een gewicht van 4 g, terwijl die van 2 Ptas een diameter hadden van 26 mm en een gewicht van 8 g. Beide type munten zijn gekarteld, vertonen met uitzondering van de muntwaarde dezelfde gravering en hebben in het algemeen een stempelstand van 180º oftewel 6 h (muntslag), hoewel er ook varianten bestaan met een rotatie tussen de 15º a 40º ongeacht de richting ten opzichte van de normale muntslag. In een enkel uitzonderlijk geval is zelfs een stempelstand van 0º (medailleslag) waargenomen. Dit exemplaar bevindt zich thans in de collectie van de auteur.

De voorzijde vertoond binnen een parelrand, een naar rechts gekeerd borstbeeld van een vrouwelijke figuur met een frygische muts op het hoofd, een allegorische voorstelling van de vrijheid en de republiek dat door verschillende landen is gebruikt, omringd door de tekst . GOBIERNO . DE . EUZKADI . In de afsnede, de gestileerde initialen van de kunstenaar: AB van Armand Bonnetain, zie fig. 3.

Fig. 3: Gestileerde initialen van de kunstenaar Armand Bonnetain. Foto: D. Tristán Jover.

De keerzijde vertoont binnen eenzelfde parelrand en een lauwerkrans de waardeaanduiding 1 PESETA of 2 PESETAS boven het onderlijnde jaartal 1937.

In de hiernavolgende tabel 1 is het aantal parels in de parelrand opgegeven voor zowel voor- als keerzijde.

Tabel 1. Totaal aantal parels in parelrand

Munttype	**Totaal aantal parels**	
	Voorzijde	**Keerzijde**
1 Pta	123	122
2 Ptas	143	146

Het was zeker niet de eerste keer dat de Koninklijke Belgische Munt in Brussel munten van zuiver nikkel fabriceerden. Zodoende zijn de munten van Euzkadi dan ook van zeer hoge kwaliteit en komt men eigenlijk nauwelijks misslagen of varianten tegen.

Koperen afslagen van de munten van Euzkadi

Van de nikkelen munten van Euzkadi is de oplage dermate groot geweest en de periode dat ze in circulatie zijn gebracht dermate kort (nauwelijks 4 maanden) dat men zonder al te veel moeite ongecirculeerde exemplaren voor zeer schappelijke prijzen op de kop kan tikken.

Hoe anders is het gesteld met de volgende exemplaren van koper. Tot op heden is de auteur op de hoogte van het bestaan van twee setjes, waarvan de auteur er zelf één in zijn verzameling heeft, zie fig. 4.

Fig. 4: Koperen afslagen van de 2 en 1 pesetas. Lot 0462 van de Aureo & Calicó veiling "SUBASTA SELECCIÓN" van 16/03/2017. Foto: D. Tristán Jover.

In de Aureo & Calicó veiling "COLECCIÓN HISPANIA" van 26/10/2010 werden koperen afslagen of proefslagen in koper van de 1 Pta en de 2 Ptas (lot 0242) geveild met een startprijs van € 1.500 en een geschatte waarde van € 3.000. Dit setje werd afgeslagen op € 1.700, exclusief veiling- en verzendkosten. Bij de omschrijving werd vermeld dat de staat van deze proefslagen Pr tot UNC- was. Hetzelfde lotje, maar nu als lot 0540, verscheen 5 jaar later op 07/07/2015 wederom in een Aureo & Calicó veiling. De startprijs was ditmaal € 1.800 en de geschatte waarde € 2.500. Uiteindelijk werd het setje voor € 2.200 afgeslagen. Het gewicht van beide muntstukken (met dank aan David Raya Arlandi van het veilinghuis) is 5,12 g respectievelijk 8,30 g. Het aantal parels in de parelrand van deze proefslagen komt exact overeen met de gewone nikkelen exemplaren.

In de Aureo & Calicó veiling "SUBASTA SELECCIÓN" van 16/03/2017 werd een tweede setje koperen afslagen (lot 0462), zie fig. 4, geveild en afgeslagen op € 1.600. De startprijs dit keer was € 1.100 en de geschatte waarde € 2.000. Bij de omschrijving werd vermeld dat de staat van de proefslagen ZF+ tot Pr was. Het gewicht van beide muntstukken (met dank aan Eduard Domingo van het veilinghuis) is 5,10 g respectievelijk 8,26 g. De auteur heeft deze munten uiteraard ook zelf gewogen en kwam in beide gevallen 0,03 g hoger uit.

Het frappante van deze koperen afslagen is dat ze nergens in de documentatie van de Koninklijke Belgische Munt of van de Baskische regering vermeld worden. En tenslotte zouden ook loden proefslagen bestaan. De auteur echter heeft nooit een dergelijk exemplaar gezien en het enige exemplaar in zijn verzameling dat in een ander metaal geslagen is, is via Numismática Bilbao aangeschaft als zijnde een contemporaine vervalsing in zink, zie fig. 5. Het heeft er alle schijn van dat het hier inderdaad om een vervalsing gaat aangezien de kartelrand grotendeels ontbreekt. Met een aantal kleine krasjes her en der heeft men de indruk proberen te wekken van een gekartelde munt. Het gewicht van dit exemplaar is 6,82 g.

Fig. 5: Hoogstwaarschijnlijk een contemporaine vervalsing in zink van de 2 Ptas van Euzkadi. Foto: D. Tristán Jover.

Domitilo Tristán Jover is natuurkundige, afgestudeerd en gepromoveerd aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, met een grote belangstelling voor de munten geslagen tijdens de Tachtigjarige Oorlog met Spanje en de munten van de Spaanse burgeroorlog. Dit artikel is geschreven ter nagedachtenis aan zijn moeder Milagros Jover Navarro (Catral, 26-06-1937 - † Amsterdam, 16-06-2014), requiescat in pace.

LITERATUUR

1. Vanoverbeek, D. (2013). *Van Arenberg tot Zanzibar - Buitenlandse muntslag in Brussel (1785-2013)*, Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde (JEGMP), págs. 1-240. https://www.egmp-vzw.be/Pdf/jaarboeken/2010%20-%202019/JEGMP_2013_1.pdf
2. Vanoverbeek, D. (2014). *Van Arenberg tot Zanzibar, Buitenlandse muntslag in Brussel (1785-2013)*, Koninklijke Munt van België.
3. Pallemans, L. (1994), *De Peseta*, Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde (JEGMP), págs. 87-139.
4. Vanoverbeek, D., Vandamme. L. (2009). *De munten van de hand van Armand Bonnetain*, Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde (JEGMP), págs. 177-229.
5. Vandamme, L. (2018). *Armand Bonnetain, 1883-1973, de Pisanello van de 20e eeuw*, Herent, págs. 1-664.
6. Tristán Jover, D. en Jover Navarro, M (2021), *Las Monedas de Euzkadi durante la Guerra Civil*, inedit, pp. 1-25. Dit artikel zal begin volgend jaar in Acta Numismàtica van de Societat Catalana d´Estudis Numismàtics worden gepubliceerd.
7. Bron: *Gobierno Vasco. Dirección de la Secretaría del Gobierno y de Relaciones con el Parlamento. Boletín Oficial del País Vasco (BOPV)*. Gepubliceerd in “Diario Oficial del País Vasco” N.º 160, Bilbao, woensdag 17 maart 1937: https://www.euskadi.eus/y22-bopv/es/bopv2/datos/1937/03/s37_0160.pdf Beginpagina van het akkoord: 01300: https://www.euskadi.eus/y22-bopv/es/bopv2/datos/1937/03/3701415a.pdf

Domitilo Tristán Jover E-mail: d.tristanjover@gmail.com